

Dnevnik dijaspore

„Nedavno sam bio na doručku kod jednog intelektualca. Niko ne bi pomislio, čujući te definicije poduprte tolikim citatima, da je to potupno slep poluglavac, koji se izživljava u višoj sferi. Ta dosada nije svojstvena samo meni. I ona sve više oneraspolužuje za svaku razmenu misli. Ja se već gotovo ne udubljujem u sadržaj reči, već samo slušam *kako* ih govore; i zahtevam od čoveka jedino to, da ne dopusti da se zaglupi svojim vlastitim mudrostima, da mu njegov pogled na svet ne oduzima prirodni razum, da ga njegova doktrina ne liši čovečnosti, da ga njegov sistem ne učini krutim i ne mehanizuje ga, da ga njegova filozofija ne učini tupim. Živim u svetu koji se još hrani sistemima, idejama, doktrinama, ali oznake neprobajivosti su sve izrazitije, pacijent je već počeo da štuca...“

Vitold Gombrovič „Dnevnik I“ (1953-1956)...str.75.

Izdavač „PROSVETA“, Beograd, 1985.g.

U Ustavu Bosne i Hercegovine, ovom nepostojećem, odnosno Deytonskom ustavu koji je sve drugo samo ne Ustav usmjeren poštovanju prava drugih i drugačijih¹, ne postoje Bosanci i Hercegovci kao narod, ali postoje Bošnjaci, Srbi, Hrvati kao konstitutivni narodi i ostali².

Zbog čega na ovako neobičan način otvorih ovaj književni osvrt na knjigu priča „Mi, dijaspora“ autorice Senade Bešić iz Švedske? Iz jednostavnog razloga, koji je toliko vidljiv, kako u nerazumijevanju nas, ovdašnjih, prema njima, tamošnjim, ali i *vice versa*. Rastakanje jedne države dovelo je do rasula ne samo etnitetu jedinstvenosti unutar pretpostavljenih, ali, ipak lažnih, slogana „bratstva i jedinstva“ već i demografskih, geografskih, ali i geopolitičkih očekivanja generacije koja je rođena na južnoslavenskim prostorima poslije II svjetskog rata. Jugoslavije više nema, i poslije, tri pokušaja njene kreacije, ne vrijedi trošiti ni živce, ali ni ljude kao žrtve, na ponavljanje nečega što nije uspelo opstati.

Stvorena je, pak, dijaspora. Iz te i takve, bivše, Jugoslavije, odnosno jedan njen dio iz Bosne (ali i Hercegovine). *Dijaspora*³ je riječ prenesena iz jezika Hibru⁴

¹ Pogledajte slučaj „Sejdić & Finci protiv Bosne i Hercegovine“ pred Evropskim sudom za ljudska prava i nerealizaciju odluke ovoga suda upravo u BiH.

² Šta god to značilo: „ostali“

³ „Riječ dijaspora potiče od grčke riječi koja znači: rasipanje, rasprostranjenost ili sijanje sjemena. Njeno prvobitno značenje odnosilo se na Jevreje koji su 586 god p.n.e protjerani iz Judeje. S vremenom se značenje dijaspora odnosilo i na narode koji su obično silom napuštali svoje domovine i živjeli u nekoj drugoj zemlji.“
Izvor: http://www.dijaspora.nu/latinica/omladinsko_cose/index.php?strana=dijaspora

⁴ „Ali ne da đavo mira pa otvorih riječnike, tražih i po internetu i našao da diaspora (a ne dijaspora kako mi izgovaramo) znači židovska naselja van Izraela. “...prve stranice knjige priča autorice Senade Bešić

koja je, kao i mnoge druge riječi, udomljenje vlastito pronašla i u našem jeziku, postajući dijelom ovdašnjeg habitusa.

Ne samo etički verbalnog, već i estetski misaonog.

Iluzorno je pretpostavljati da smo u suretu sa kvalitetom jednog Vitolda Gombroviča i njegovih „Dnevnika“ i/ili Aleksandra Hemona i „Hemonwooda“, ali iskrenost nepatvorenog oblika suosjećanja sa vlastitim bolom, ne možemo ignorisati. Unutar susreta sa otiscima misli otipkanih u kompjuterske virtualizacije⁵.

O čemu se radi da želimo navoditi čak i imena „dijasporaca“ koji su poznati ne samo u zemlji iz koje dolaze, već i na *worldwide* prostorima? Zbog čega?

Prije svega, da pomognemo u otrežnjenju kako je moguće kreirati sopstvenu budućnost na prostoru koje sada pripada „ovosvjesnom“ meni, ali „onosvjesni ja“ se tome protivi i želi biti dijelom onoga drugog (prostora, op.a.), mada je svjestan da „ja“ više nije tamo već je ovdje. U novom prostoru, kulturi i životu koji je itekako drugačiji od onoga iz koje sam bio/bila primoran(a) otići, bez obzira na prezime koje nosim. No, ovdje smo suočeni sa kontradiktornošću autorice koja na jednom mjestu govori o Bosancima kao narodu da bi već na sljedećem pominjala vjerske razlike koje su, kakve god da su, egzistirajuće i u zemlji takve demokracije, kao što je Švedska.

Mislim da bi bilo dobro da se i sama, kao autor odluči, da li će biti „Bosanka“ iz XX vijeka/stoljeća ili Bošnjakinja iz XXI vijeka/stoljeća. Razlika između navedenih je što Bošnjakinja egzistira u Ustavu Bosne i Hercegovine dok Bosanke, osim u sjeti i sjećanju dobrih ljudi ovih prostora nigdje više nema. I sa time se, izgleda ni Senada ne može pomiriti.

Ostavljajući po strani sociološke, politikološke, ali i psihološke varijacije na temu identiteta koji je uvijek bio protiv, ali ne i na strani, upravo Bošnjaka (pardon Muslimana⁶) ovih prostora, želja mi je predstaviti, na željeni način, spisateljske mogućnosti autorice.

⁵ koje nazivamo „MS WORD programi“.

⁶ Nisam jednom prikom javno naveo kako je najveću štetu Bosancima i Hercegovcima, bez obzira na vjeru i naciju, upravo učinila politika muslimanskog vođstva u ratu (1992-1995) kada je odustala od etničkog imena Musliman, preuzevši izvedenicu Bošnjak. Naime, etimološko značenje riječi Bošnjak nam dolazi iz naziva države Bosne (a gdje su tu Hercegovci – Muslimani?) i svi ljudi koji naseljavaju taj prostor i jesu upravo Bošnjaci. I, naravno, da su ekstremni dijelovi Srba i Hrvata odmah ohrabreno dočekali tu odluku Alije Izetbegovića & svite

Naime, nostalgija u njoj, dok čitam retke ove priče u nastavcima, a uvjeren sam da će toga još biti, u godinama pred nama, vodi neprestanu borbu sa *raciom* kao jedinom mogućom vodiljom opstanka duha življenja samog. I dok, kao sudac stoji po strani i analizira sebe, druge, život sami, autorica u ovom, svojevrsnom autobiografskom mozaiku nadanja pokušava pomoći drugima, ali i sebi, da shvati ko je ona sada u onoj složenici iz naslova „Mi, dijaspora“. Koliko ima uspjeha u tome, na čitaocu je da prosudi, dok kod mene, kao sudionika⁷, odnosno putnika na ovom brodu riječi usmjerenja, postoji samo želja da sigurno i mirno uplovimo u luku spisateljske opstojnosti. Ovom prilikom, uz razumijevanje višeslojne poruke unutar potraživanja ekstremnih krajeva svijesti koju nam autorica šalje. Kako čitaocu, tako i javstvu vlastitome.

O kakvoj se poruci radi?

Da li je to poruka o opstojnosti „dijaspore“ kao *conditio sine qua non* nas ovdašnjih⁸ ili je to poruka „o odlazećim njima“ koji nam, dok odlaze žele ukazati na propuste u nerazumijevanju upravo poruke sa početka rečenice⁹?

Da li je to poruka nostalgичnih htijenja unutar izgubljenih nadanja?

Da li je to poruka očajnih razočarenja?

Da li je to poruka sretnih završetaka?

Ili samo upozorenje?

Možda i sve to zajedno unutar procentualne različitosti ovoga, upravo „bosanskim loncem“¹⁰ predčenog teksta, a možda i ne? Subjektivnost je varljiva, ali i kvarljiva roba, jer ne mora značiti da sam u pravu. Zbog čega? Nije se još rodio onaj ko je svima udovoljio¹¹.

Navešću dva toliko različita, ali itekako istovjetna primjera iz knjige priča:

hladno rekavši „eto vam Bošnjaci to ime...mi već svoja imamo“ i na taj način još više produbili jaz unutar naroda Bosne, ali i Hercegovine.

⁷ *Uvijek sam smatrao da je onaj ko radi književni osvrt (ne volim koristiti grubu riječ „recenzija“) i jeste lagani povjetarac u jedra autora sa ciljem da ga usmjeri putu kojem i sam autor želi hoditi. Ne samo pohvalno da „vazi“ već i kritičkim opservacijama pomogne u uboličavanju djela samog.*

⁸ *Nekoliko milijardi konvertibilnih maraka, da ne kažem Eura se svake godine sliva upravo na prostore BiH od strane te „dijaspore“ sa ciljem da izgradi, podrži, nadgradi ove prostore*

⁹ *Uobličavanje dijaspora sui generis je moguće, po mom mišljenju, jedino kao političke stranke, bez pretpostavke da budu izmanipulisani od strane bilo koje političke opcije u Bosni i Hercegovini. I to stranke koja bi svoj program zasnivala na ekonomskim i samo ekonomskim, a nikako na etničkim i/ili političkim osnovama. Mada je ekonomija dio politike. Ali samo onda kada je to zdrava politika, usmjerena boljitku društva kao cjeline a ne samo izoliranih grupa, odnosno pojedinaca unutar njih.*

¹⁰ *U bukvalnom smislu...naše tradicionalno, bosansko jelo*

¹¹ *Od Isusa Hrista do našijeh dana...*

I

„Ne zna se za čim smo više patili i čeznuli kada smo izbjegli. Samo smo pričali o starim, dobrim vremenima od prije rata govoreći: „Eh, da smo sada dole sad bi bilo ovo, pa bilo bi on. I tada bi došla sezona kupanja, pa vrijeme mimoza, iza toga pečenih kuruzi, pa kestenja i masirača, i onda upis djece u škole, pa Bajram kod nas..Falio nam i zrak i voda i zemlja, a da ne govorim o ljudima. Falilo nam je ono svakodnevno susretanje sa komšijama, prijateljima i poznanicima. Falio nam je izlazak u čaršiju, na pijacu, u kafić, u kino. Falilo nam ono što je bilo domaće, naše, ono što smo poznavali i gdje smo se osjećali kao riba u vodi. U tuđini smo bili izbačeni na suhu zemlju kao riba koja se praćaka i zijeva i baca se u zrak i udara ponovo o zemlju tražeći put da se vrati nazad u vodu, a puta nema. U toj čežnji za starim i prošlim proleće mnoge godine bez da smo osjetili da živimo. Jeli, pili, radili, podizali djecu, išli na godišnje, ponovo se kućili i trudili se da izgledamo normalno i sretno a u duši ostali prazni i ništa tu prazninu više ne ispuni.“

II

„Sjeti se, dijasporo, da su naša djeca u svojim mladim godinama krenula u neke škole gdje nisu znali ni jezika ni običaja a onda su postali i ljekari, zubari, arhitekta, pravници, novinari i glumci i pisci i muzičari...ma šta god su htjeli. Da su u svojoj mladosti, kada su trebali biti najbezbrži, doživjeli sve okrutnosti rata. Da su tako mladi u nekim situacijama postajali roditelji svojim roditeljima i brinuli se o nima. Da su se oni, dok su se njihovi vršnjaci zabavljali i uživali u mladosti, brinuli o svojim didama i nanama i rođacima u domovini i gledali u roditeljska lica tražeći na njima tragove tuge, zabrinutosti ili bar malo sreće. Taj izraz lica je određivao kako će njihov dan izgledati...“

Priče Senade Bešić jesu opomena, prije svega.

Jednostavna opomena ne samo nama, ovdašnjim, da je vrijeme prošlosti neumitno ostalo iza nas. Bar one prošlosti za koju mislimo da bijaše makar malo bolja od ove naše sadašnjosti¹² koja je na površinu bivstvovanja izbacila, kako u dijaspori Senadinoj tako i u tuzemnoj, bosanskohercegovačkoj stvarnosti, onaj zaista najgori šljam i ološ¹³. Ali, da ipak možemo graditi, makar pokušati, zrelije i bolje društvo. Isprepletено sa „anamom onim“, ali i „ovim“ društvom.

¹² „Prošlost je moja budućnost. Sadašnjost mi.“ (S.H.)

¹³ Najveći idoli mladih u BiH su upravo lica iz Crnih hronika dnevne štampe

Ipak, ono što izdvaja ove priče od svakodnevnih naricateljskih poruka mnogobrojnih autora koji se javljaju sa prostora van Bosne i Hercegovine, a koji odzvanjaju patetikom, pretjerivanjima i metaforama usmjerenim glorifikaciji vlastitog učešća u „odbrani i posljednjim danima“ jeste upravo smješteno u jednoj riječi: ISKRENOSTI. Blaga naivnost izričaja u susretu sa žestinom želje za opstankom na prostoru koji sada i jeste njen, u zajednici sa ljudima druge vjere, kulture i prostora, pred nama je otvorila nova vrata nade. Nade da i u toj, takozvanoj „dijaspori“ postoje ljudi osvještani željom da dobro, dobro daje.

Da i tamo jesmo isti kao i ovdje. Loši, prije svega. Ali, da tamo možemo biti i dobri, kao ovdje, prije svega.

Valja nam samo spojiti one dobre i „tamo i ovdje“. Možda nešto još i bolje nastane.

I posljednje, ali ne i zadnje: Senada Bešić je istkala samo prvi dio ćilima tamošnjeg. Ali i ovdašnjeg.

Valja ga još izbrusiti nastavkom priče. Njene. Ali naše.

Sabahudin Hadžialić

Sarajevo,

Bosna i Hercegovina

februara/veljače 2012.g.